

СУБ'ЄКТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ДЕЛІКТНИХ ВІДНОСИН

Павловська Н.В.,

кандидат юридичних наук, доцент

Павловська Н. В. Суб'єкти адміністративно-деліктних відносин.

Автором розкрито поняття та особливості адміністративно-правової відповідальності та «суб'єкта адміністративно-деліктних відносин».

Відзначено, що удосконалення інституту адміністративно-деліктних відносин є одним із вирішальних факторів, що забезпечує підвищення ефективності правозастосовчої діяльності та дотримання законності у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення (делікти).

Запропоновано під адміністративно-правовою відповідальністю розуміти примусове з дотриманням встановленої процедури й меж застосування правомочним суб'єктом держави передбачених законодавством санкцій, що застосовуються в адміністративному порядку, а саме в процесі реалізації державними органами своїх виконавчо-розпорядчих повноважень за вчинення адміністративного правопорушення (делікту), заходів впливу, які спрямовані на покарання правопорушника, тобто винної особи яка скоїла адміністративний делікт.

Відзначено, що існуючий перелік суб'єктів адміністративно-деліктних відносин, до яких може бути застосовано адміністративно-правову відповідальність за адміністративні правопорушення (делікти), варто розширити, а також внести відповідні зміни в чинні адміністративно-правові норми, що встановлюють таку відповідальність. Запропоновані законодавчі зміни зможуть посилити захист прав та законних інтересів осіб, які є учасниками адміністративно-деліктних відносин.

Суб'єктами складу адміністративного правопорушення (делікту) є: 1) загальний – фізична особа – осудна особа, яка досягла віку адміністративно-правової відповідальності; 2) спеціальний – фізична особа – підприємець – юридична особа – суб'єкт господарської діяльності; посадові особи – уповноважені виконувати представницькі функції від імені органу, в якому вони працюють.

В сучасних умовах розвитку України як правової держави, з урахуванням змін у зовнішніх відносинах, зміцненні позицій на міжнародній арені, кардинальних потужних внутрішніх процесах, особливої актуальності набуває вироблення механізмів забезпечення реалізації та захисту прав людини в адміністративно-деліктних відносинах під час виникнення адміністративного правопорушення (делікту) та адміністративного провадження в яких оцінюється діяльність адміністративного органу (посадової особи) і суду на предмет їх законності й результативності. Еволюція правової системи в Україні та в зарубіжних державах засвідчує, що розгляд і вирішення юрисдикційної справи одним органом (посадовою особою) - однією інстанцією залишає можливості для помилок, що призводить до неефективності судочинства і, як наслідок, - зниження довіри до органів державної влади, віри у загальні принципи адміністративного судочинства.

Ключові слова: суб'єкти адміністративного правопорушення (делікту), адміністративна правосуб'єктність, адміністративна деліктоздатність, провадження з адміністративних правопорушень (деліктів), адміністративне судочинство.

Pavlovska N. Subjects of administrative offense (tort).

The author reveals the concept and features of administrative and legal liability and “subject of administrative-tort relations”.

It is noted that the improvement of the institution of administrative-tort relations is one of the decisive factors that improves the efficiency of law enforcement activities and compliance with the law in proceedings on administrative offenses (torts).

It is proposed to understand under administrative-legal responsibility compulsory with observance of the established procedure and limits of application by the competent subject of the state of the sanctions provid-

ed by the legislation which are applied in an administrative order, namely in the course of realization by the state bodies of the executive powers for committing an administrative offense. measures of influence aimed at punishing the offender, ie the guilty person who committed an administrative offense.

It is noted that the existing list of subjects of administrative-tort relations to which administrative-legal responsibility for administrative offenses (torts) can be applied should be expanded, as well as appropriate changes should be made to the current administrative-legal norms establishing such liability. The proposed legislative changes will be able to strengthen the protection of the rights and legitimate interests of persons who are participants in administrative-tort relations.

The subjects of the administrative offense (tort) are: 1) general - a natural person - a sane person who has reached the age of administrative liability; 2) special - natural person entrepreneur - legal entity - business entity; officials - authorized to perform representative functions on behalf of the body in which they work. The author reveals the concept and features of administrative and legal liability and "subject of administrative-tort relations".

It is noted that the improvement of the institution of administrative-tort relations is one of the decisive factors that improves the efficiency of law enforcement activities and compliance with the law in proceedings on administrative offenses (torts).

It is proposed to understand under administrative-legal responsibility compulsory with observance of the established procedure and limits of application by the competent subject of the state of the sanctions provided by the legislation which are applied in an administrative order, namely in the course of realization by the state bodies of the executive powers for committing an administrative offense. measures of influence aimed at punishing the offender, ie the guilty person who committed an administrative offense.

It is noted that the existing list of subjects of administrative-tort relations to which administrative-legal responsibility for administrative offenses (torts) can be applied should be expanded, as well as appropriate changes should be made to the current administrative-legal norms establishing such liability. The proposed legislative changes will be able to strengthen the protection of the rights and legitimate interests of persons who are participants in administrative-tort relations.

The subjects of the administrative offense (tort) are: 1) general - a natural person - a sane person who has reached the age of administrative liability; 2) special - natural person entrepreneur - legal entity - business entity; officials - authorized to perform representative functions on behalf of the body in which they work.

In the current conditions of Ukraine's development as a state governed by the rule of law, taking into account changes in foreign relations, strengthening positions in the international arena, cardinal powerful internal processes, developing mechanisms to ensure the implementation and protection of human rights in administrative-tort relations.) and administrative proceedings in which the activities of the administrative body (official) and the court are assessed for their legality and effectiveness. The evolution of the legal system in Ukraine and abroad shows that the consideration and resolution of a jurisdiction by one body (official) - one instance leaves room for error, which leads to inefficiency of justice and, consequently - a decrease in confidence in public authorities, faith in the general principles of administrative proceedings.

Key words: subjects of administrative offense (tort), administrative legal personality, administrative capacity, proceedings on administrative offenses (torts), administrative proceedings.

Постановка проблеми. Адміністративно-деліктні відносини у сучасній вітчизняній науці є складним самостійним інститутом, що зумовлюється суперечливою правовою природою і наявністю різних наукових поглядів на розуміння його сутності. Розкриття змісту останніх дає змогу визначити перспективи цього процесу й спрямувати його розвиток відповідно до потреб суспільства. Дефініція «адміністративно-правова відповідальність» є важливою гарантією забезпечення дотримання конституційних прав особи, проявом сутнісних ознак демократичної правової держави, особливо у сферах, пов'язаних із застосуванням примусу. Необхідність дослідження зазначеного інституту вказують і статистичні дані Верховного Суду, відповідно до яких протягом 2019-2022 рр. із 89 тис. розглянутих справ про адміністративні правопорушення (делікти) скасовано й змінено постанови суду першої інстанції у 45 тис. випадків, що становить 50,02 %. Окрім того, кожного року подається 25-30 тис. позовів в порядку ст. 171-2 Кодексу адміністративного судочинства України (надалі - КАС України), 52 % яких задовольняється на користь особи, притягнутої до адміністративно-правової відповідальності (за даними Єдиного державного реєстру судових рішень).

Удосконалення інституту адміністративно-деліктних відносин є одним із вирішальних факторів, що забезпечує підвищення ефективності правозастосовчої діяльності та дотримання законності у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення (делікти).

Мета статті – дослідження інституції суб'єктів адміністративно-деліктних відносин та їх класифікація.

Стан наукової розробки проблеми. До розв'язання проблем адміністративно-правової науки, пов'язаних із суб'єктами адміністративно-деліктних відносин, системно підходили такі вчені: В. Авер'янов, І. Арістова, Д. Бахрах, В. Білоус, І. Бородін, І. Голосніченко, В. Гошовський, І. Грибок, Е. Демський, О. Дугенець, В. Колпаков, С. Короєд, С. Кузніченко, О. Кузьменко, В. Лорія, Д. Лук'янець, О. Остапенко, С. Петков, А. Подоляка, Т. Проценко, В. Рядінська, О. Соколова, Г. Тоноян, Г. Шевчук, І. Шопіна та інші.

Виклад основного матеріалу. Підставою притягнення до адміністративно-правової відповідальності є вчинення протиправного діяння у формі дії чи бездіяльності. Відсутність хоч одного елементу складу адміністративного правопорушення (делікту) виключає настання адміністративно-правової відповідальності.

Ст. 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення (надалі – КУпАП) визначено, що адміністративне правопорушення (проступок) – це протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, що посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність.

Вважаємо, що суб'єкт адміністративного проступку як елемент складу адміністративного правопорушення (делікту) – це особа, яка скоїла адміністративний проступок і яку на підставі чинного законодавства можна притягнути до адміністративно-правової відповідальності. Також, в розрізі аналізу специфіки адміністративних правопорушень (деліктів) варто говорити про наявність спеціального суб'єкту – фізичних осіб підприємницької діяльності та посадових осіб. Відповідно до ст. 12 КУпАП, адміністративно-правова відповідальність фізичних осіб може наставати лише з досягненням 16-річного віку на момент вчинення адміністративного правопорушення (делікту). Якщо особа вчинила адміністративний проступок у віці від 16 до 18 років, то справи про такі правопорушення розглядає тільки суд із застосуванням до правопорушника специфічних заходів виховного характеру, передбачених ст. 241 КУпАП [1]. Отже, суб'єктами складу адміністративного правопорушення (делікту) є: 1) загальний – фізична особа – осудна особа, яка досягла віку адміністративно-правової відповідальності; 2) спеціальний – фізична особа підприємець – юридична особа – суб'єкт господарської діяльності; посадові особи – уповноважені виконувати представницькі функції від імені органу, в якому вони працюють.

Суб'єктивна сторона є обов'язковим елементом адміністративного правопорушення (делікту). Суб'єктивна сторона виражає психічне ставлення правопорушника до скоєного ним протиправного діяння. До ознак, що характеризують суб'єктивну сторону адміністративного правопорушення (делікту) належать: вина, мотив і мета. Вина виражається у формі умислу та необережності. Встановлення вини є головним завданням при аналізі суб'єктивної сторони правопорушення. Адміністративні правопорушення (делікти), які порушують права будь-яких інших осіб є умисними діяннями. Вину юридичної особи, наприклад, передача замовнику проектної документації для виконання будівельних робіт на об'єкті, розробленої з порушенням вимог законодавства, містобудівної документації, вихідних даних для проектування об'єктів, будівельних норм, стандартів і правил, у тому числі щодо створення безперешкодного життєвого середовища або здача та введення в експлуатацію об'єктів загального користування, які порушують вимоги щодо створення безперешкодного життєвого середовища для осіб потрібно розглядати як недокладення нею зусиль, які допускаються і вимагаються законодавством, для виконання покладених на неї обов'язків, а порушення яких передбачено адміністративно-правову відповідальність, а також як невикористання наданих прав і можливостей для усунення причин адміністративного правопорушення (делікту) [2, с. 44].

В.Б. Авер'янов визначає адміністративно-правову відповідальність як різновид юридичної відповідальності, що являє собою сукупність адміністративних правовідносин, які виникають у зв'язку із застосуванням уповноваженими органами (посадовими особами) до осіб, що вчинили адміністративний проступок, передбачених нормами адміністративного права особливих санкцій – адміністративних стягнень [3, с. 87].

Вважаємо, що це визначення не розкриває всього змісту адміністративно-правової відповідальності, адже не передбачає такі важливі ознаки, як застосування до винної особи санкцій у межах і поряд-

ку, встановлених чинним законодавством. Саме порушення меж або порядку може призвести до перевищення повноважень та неможливості захисту порушеного, невизнаного та оспорюваного права.

А.Т. Комзюк розкриває адміністративну відповідальність як застосування до осіб, що вчинили адміністративні проступки, адміністративних стягнень, які тягнуть для цих осіб обтяжливі наслідки майнового, морального, особистого чи іншого характеру та накладаються уповноваженими на те органами чи посадовими особами на підставах і в порядку, встановлених нормами адміністративного права [4, с. 46].

І.А. Галаган вважає, що під адміністративною відповідальністю слід розуміти «застосування у встановленому порядку уповноваженими на це органами та службовими особами адміністративних стягнень (сформульованих у санкціях адміністративно-правових норм) до винних у вчиненні адміністративних проступків, які містять державний і громадський осуд, засудження їх особи й протиправного діяння, що виявляється в негативних для них наслідках, має на меті їх покарання, виправлення та перевиховання тощо» [5, с. 168]. Проте ця позиція суттєво звучує як зміст адміністративно-правової відповідальності, так і сферу її поширення.

І.С. Гриценко зазначає: «Адміністративна відповідальність як різновид правової відповідальності – це специфічна форма негативного реагування з боку держави в особі її компетентних органів на відповідну категорію протиправних проявів (передусім адміністративних проступків), згідно з якою особи, які скоїли правопорушення, повинні дати відповідь перед повноважними державними органами за свої неправомірні дії та понести за це адміністративні стягнення у встановленому законом порядку» [6, с. 47]. Зазначена наукова позиція не враховує, що негативне реагування держави може здійснюватися не лише компетентними органами, а й безпосередньо службовими (посадовими) особами. Ширше визначення змісту адміністративно-правового режиму надає Т.О. Коломоєць, яка формулює адміністративну відповідальність як різновид юридичної відповідальності, специфічну форму негативного реагування з боку держави в особі уповноважених органів на відповідну категорію протиправних діянь (насамперед адміністративних проступків), а особи, які вчинили зазначені правопорушення, повинні відповісти перед уповноваженим державним органом за свої неправомірні дії та понести адміністративне стягнення у встановлених законом формах і порядку [7, с. 65]. Проте науковець зводить адміністративно-правову відповідальність лише до адміністративного стягнення, тим самим обмежуючи дефініцію адміністративної відповідальності.

Так, Є.В. Додін [8, с. 114], С.Г. Стеценко [9, с. 128] та І.П. Голосніченко [10, с. 159] розкривають адміністративно-правову відповідальність як визначення обмежень майнових, а також особистих благ та інтересів за здійснення адміністративних правопорушень. Схожу позицію має також М.С. Студенікіна, яка вважає, що під адміністративною відповідальністю найчастіше розуміється застосування частини заходів адміністративного примусу, а саме адміністративних стягнень [11, с. 73]. Найбільш змістовною, на наш погляд, є дефініція, яку запропонував В.К. Колпаков: «Однією з вад адміністративно-деліктного законодавства є нормативне закріплення положення щодо можливості встановлення складу проступку та відповідальності за його вчинення, а також застосування відповідних норм за межами Кодексу України про адміністративні правопорушення. Такий підхід до побудови законодавства про адміністративну відповідальність є умовою виникнення колізій, які фактично дискредитують як законодавця, так і правозастосувальника» [12, с. 384].

Не можна не підтримати науковців-адміністративістів, які пропонують визнати Кодекс України про адміністративні правопорушення єдиним законодавчим актом щодо адміністративно-правової відповідальності.

На підставі зазначеного встановлюється, що адміністративно-правова відповідальність – це примусове з дотриманням встановленої процедури й меж застосування правомочним суб'єктом держави передбачених законодавством санкцій, що застосовуються в адміністративному порядку, а саме в процесі реалізації державними органами своїх виконавчо-розпорядчих повноважень за вчинення адміністративного правопорушення (делікту), заходів впливу, які спрямовані на покарання правопорушника, тобто винної особи яка скоїла адміністративний делікт.

Висновки. Підсумовуючи, можна зазначити, що існуючий перелік суб'єктів адміністративно-деліктних відносин, до яких може бути застосовано адміністративно-правову відповідальність за адміністративні правопорушення (делікти), варто розширити, а також внести відповідні зміни в чинні адміністративно-правові норми, що встановлюють таку відповідальність. Запропоновані законодавчі зміни зможуть посилити захист прав та законних інтересів осіб, які є учасниками адміністративно-деліктних відносин.

Список використаних джерел:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/law/show/>
2. Адміністративне процесуальне право. За заг. редак. Т.П. Мінки. Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2017. 321 с.
3. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник : в 2 т. / редкол. : В.Б. Авер'янов та ін. К. : Юридична думка, 2004. Т. 1 : Загальна частина. 2004. 584 с.
4. Адміністративна відповідальність в Україні : навч. Посібник / за заг. ред. А.Т. Комзюка. Х. : Ун-т внутр. справ, 1999. 99 с.
5. Галаган И.А. Административная ответственность в СССР. Воронеж, 1970. 251 с.
6. Гриценко І.С. Формування наукових поглядів щодо інституту адміністративної відповідальності. Вісник Національної академії прокуратури України. 2008. № 1. С. 45–50.
7. Коломoeць Т.О. Структура адміністративної відповідальності: сучасний доктринальний погляд. Підприємництво, господарство і право. 2002. № 4. С. 65–66.
8. Додін Є.В. Удосконалення законодавства про адміністративну відповідальність юридичних осіб. Концепція розвитку законодавства України. К., 1996. С. 114–115.
9. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навч. посібник. К. : Атіка, 2007. 624 с.
10. Адміністративне право України: основні поняття : навч. посібник / за заг. ред. І.П. Голосніченка. К. : ГАН, 2005. 232 с.
11. Советское административное право / под ред. В.И. Поповой и М.С. Студеникиной. М. : Юридическая литература, 1988. 320 с.
12. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен : [монографія]. К. : Юрінком Інтер, 2004. 528 с.